

Cite: Aksyonova, S. Yu. (2021). Bahatoplidna narodzhuvanist v Ukraini: demohrafichnyi vymir [Multiple Births in Ukraine: Demographic Aspects]. *Demography and Social Economy*, 1 (43), 38-52. <https://doi.org/10.15407/dse2021.01.038>

<https://doi.org/10.15407/dse2021.01.038>

УДК 314.146 (477)

JEL CLASSIFICATION: J13

С. Ю. АКСЬОНОВА, канд. екон. наук, пров. наук. співроб.

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України

E-mail: Svitlana_Aksyonova@yahoo.com

ORCID 0000-0003-0516-9078

Scopus ID: 57190218275

БАГАТОПЛІДНА НАРОДЖУВАНІСТЬ В УКРАЇНІ: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР

Феномен багатоплідності насамперед привертає увагу медиків, які здебільшого зосереджені на вивченні його фізіологічних аспектів і наслідків. Утім, важливо знати демографічні характеристики цього явища, щоб зрозуміти тенденції розвитку і закономірності. Дослідження особливостей біографії близнюків надає унікальну можливість з'ясувати причини і ефекти поведінки людини, можливості адаптації, розвитку, виявити роль генетичних факторів, середовища, життєвих подій тощо. У багатьох розвинених країнах ведуться національні реєстри близнюків. На жаль, в Україні немає у широкому доступі повної статистичної інформації щодо чисельності близнюків, віку матері при їх народженні, черговості їх народження, статевовікової структури проживаючих у нашій країні двійнят та трійнят, тому систематичний аналіз народжуваності близнюків не здійснюється. Метою представленої роботи є вивчення демографічних характеристик феномену багатоплідності. Дослідження проведено за допомогою методів порівняння, аналізу, узагальнення, графічного методу. В основі роботи — статистичні матеріали демографічних щорічників Чехії та Польщі, де опубліковано доволі детальні дані щодо народження близнюків, та дані Державної служби статистики України щодо кількості пологів з двійнятами, трійнятами і більшим числом близнюків у розрізі поселень різного типу. Подібні дослідження в нашій країні не проводились упродовж останніх 50-ти років. В Україні частота багатоплідних пологів і народження близнюків у новому тисячолітті підвищувалась і в 2019 р. на 1000 пологів припадало 13,6 багатоплідних пологів, або 27,1 новонароджених близнюків на 1000 народжених. Тенденції зміни частоти багатоплідних пологів у різних країнах можуть суттєво різнитись, зокрема, в останнє десятиліття у Польщі цей показник дещо стабілізувався, а в Чехії — доволі стрімко знижувався. На прикладі цих країн показано, що активізація дитородної активності народжуваності не обов'язково супроводжується збільшенням частоти багатоплідності, а найбільша частота не завжди притаманна жінкам у віці 35—39 років. В Україні знижується частка багатоплідних пологів серед усіх пологів живими плодами із застосуванням репродуктивних технологій. З метою досліджень

феномену народження близнюків в Україні було б доцільно у статистичних спостереженнях запровадити форми розподілу багатоплідних пологів за віком матері, черговістю народження, виділяти випадки народження близнюків із використанням репродуктивних технологій.

Ключові слова: народжуваність, близнюки, двійнята, трійнята, багатоплідність, демографічне вивчення.

Постановка проблеми. У природі та суспільстві існує чимало явищ, що привертають увагу вчених різних наукових напрямів. Одним із них є багатоплідність, у науковому пізнанні якої вже давно зацікавлені біологи, медики, генетики, психологи. Безперечно, народження близнюків є природним феноменом, але це не заперечує його вивчення у демографічній площині. Найперше, що інтересує демографів, — частота, динаміка, структура, поширеність цього явища, закономірності його тенденцій, вплив на відтворення населення. Серед вагомих наукових причин зосередження уваги дослідників необхідно зазначити можливість на вибірках близнюків проводити спеціальні соціально-демографічні дослідження з метою пізнання: що спричинено суто генетичними факторами, що сформовано під впливом середовища, а які особливості поведінки зумовлені певними подіями у біографії особистості. Зокрема, цікавим прикладом одного з таких досліджень є робота американських вчених, які вивчали зв'язок між підлітковим материнством і проблемами поведінки у їхніх дітей за допомогою обстеження сестер-близнючок, одна з яких народила дитину у підлітковому віці, а друга народила первістка вже будучи дорослою. Оскільки близнючки в однаковому віці проходили різні етапи життєвого циклу сім'ї, мали однакове матеріальне становище, «природним шляхом», а не за допомогою моделювання, було усунуто вплив різного сімейного середовища і генетичного фактора [1]. Іншим прикладом є дослідження Дж. Грогера (J. Grogger) і С. Бронарса (S. Bronars): вони порівняли матерів-тінейджерів, які народили близнюків, із тими, хто народив одну дитину, оскільки різна кількість дітей могла мати різні наслідки для подальшого життя дівчат [2].

У 2015 р. в Україні з метою підвищення якості надання акушерсько-гінекологічної допомоги, зниження рівня материнської та малюкової захворюваності та смертності при багатоплідній вагітності затверджено Порядок надання медичної допомоги жінкам з багатоплідною вагітністю. У цьому документі визначено, що багатоплідна вагітність — це вагітність, при якій в організмі жінки розвиваються одночасно два плоди або більше; а багатоплідні пологи — це народження двох та більшої кількості (незалежно живих чи мертвих) дітей від однієї вагітності [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зацікавленість медиків багатоплідністю підтверджено численними дослідженнями та публікаціями у провідних виданнях, де ґрунтовно проаналізовані частота, поширеність, причини акушерських, перинатальних і неонатальних ускладнень при

багатоплідності, методи їхнього прогнозування, діагностики, профілактики та лікування (зокрема, детальний огляд медичної літератури з цієї теми представлено в роботі А. В. Ткаченко (А. V. Tkachenko)) [4].

Багатоплідність приваблює демографів з огляду на медичні застороги стосовно її високих ризиків несприятливих наслідків для перебігу вагітності, здоров'я матері та новонародженої дитини, оскільки багатоплідна вагітність має значно більшу ймовірність передчасних пологів, перинатальної смертності, порушень розвитку народжених [5]. Як засвідчують репродуктологи, у разі багатоплідної вагітності у жінок значно підвищується ризик розвитку артеріальної гіпертензії, анемії і діабету, а новонароджені набагато частіше потребують перебування у відділеннях інтенсивної терапії, мають більший ризик виникнення інвалідності [6]. Зазначене має величезний вплив на характеристики відтворення населення.

У багатьох розвинених країнах з метою оптимізації наукових досліджень ведуть національні реєстри близнюків [7]. Кількість таких реєстрів постійно зростає. У спеціальному випуску офіційного журналу Міжнародного товариства дослідження близнюків та генетики людини були з'ясовані способи створення та ведення реєстрів близнюків у 28 країнах [8]. Приємно вражає, що такі бази даних мають особливий статус, вважаються безцінним національним надбанням. Найбільшим і найповнішим у світі реєстром близнюків на сьогодні є шведський [9]. Заснований наприкінці 1950-х рр., реєстр містить церковні записи про народження близнюків 1886—1925 рр., а також налагоджені контакти та участь усіх живих народжених у Швеції близнюків віком від 10 років. На базі шведського реєстру близнюків виконують різноманітні дослідження і публікації [10], переважна більшість яких стосується медичних і психологічних проблем. У одному з таких досліджень вивчали зв'язки між народжуваністю і довголіттям. З'ясовано, що жінки і чоловіки з дітьми мали значно більшу ймовірність довголіття порівняно з тими, хто був бездітний, з певною перевагою у чоловіків. Причому таку закономірність пояснюють чинниками індивідуального рівня, що асоціюються скоріше з народжуваністю, ніж з екологічними чи генетичними факторами на рівні сім'ї, що є спільними для близнюків [11].

Група дослідників, аналізуючи національні дані щодо багатоплідної народжуваності, віку матері, мертвонародженості та смерті новонароджених 29-ти країн, показали, що багатоплідна вагітність суттєво підвищує ризики несприятливих перинатальних результатів, і дійшла висновку щодо необхідності заходів для їх зниження. У цілому це сприяло б покращенню здоров'я дітей у короткостроковій та довгостроковій перспективі [5].

Наприкінці 1960-х рр. змістовний демографічний аналіз багатоплідних пологів в Україні провів В. П. Піскунов (V. P. Piskunov) [12]. Увагу було зосереджено на післявоєнному періоді, але робота також містить показники питомої ваги близнят у загальній чисельності живонароджених у 9 україн-

ських губерніях у 1886—1910 рр., порівняння з іншими, переважно європейськими, країнами. Вчений підкреслює, що «знання закономірностей багатоплідних родів збагачує наші уявлення про інші демографічні процеси, зокрема про ті, що негативно позначаються на відтворенні населення» [12, с. 136].

В Україні систематичний аналіз динаміки народжуваності близнюків не здійснюється, повних даних щодо їх чисельності, статевовікової структури проживаючих у країні двійнят та трійнят, на жаль, немає. Саме брак статистичної інформації стримує інтерес демографів до цієї теми. Утім, Державна служба статистики України щорічно фіксує багатоплідні пологи з двійнятами, трійнятами і більшим числом близнюків (Форма А-1, таблиця «Загальні підсумки природного руху населення України»). Цю статистичну інформацію використано автором представленої статті. Крім цього, певну інформацію щодо динаміки багатоплідних народжень розміщено у Базі даних демографічної статистики відділу статистики ООН (*Demographic Statistics Database, United Nations Statistics Division*). Демографічні щорічники Польщі і Чехії дали можливість розширити наші уявлення щодо вікових особливостей багатоплідної народжуваності. Відразу ж зауважимо, що у поле нашого наукового дізнання не входило вивчення частоти і динаміки народжень монозиготних та дизиготних близнюків.

Комплексний аналіз народжуваності близнюків у Росії за півстолітній період 1959—2008 рр. провели М. С. Єгорова (М. S. Egorova) і С. Д. Пьянкова (S. D. Pyankova), які переконані у тому, що показники народжуваності, й народжуваності близнюків у тому числі, відображають складну взаємодію біологічних, соціальних, економічних, культурних, психологічних чинників [13].

Методи дослідження. Вивчення багатоплідної народжуваності у запропонованому дослідженні проводилося за допомогою порівняння, аналізу, узагальнення, графічного методу.

Метою запропонованої роботи є з'ясування демографічних характеристик феномену багатоплідності.

Новизна полягає у тому, що це перше дослідження багатоплідної народжуваності у демографічному контексті аналізованого явища з використанням статистичних матеріалів України після півстолітньої перерви (роботу В. П. Піскунова опубліковано в 1970 р.).

Виклад основного матеріалу. *Частота багатоплідних пологів у останні десятиріччя.* Частота народження близнюків не є постійною у часі величиною. Зокрема, у США у 1980 р. на кожну 1000 народжень припадало майже 19 народжень двійнят, у 1990 р. таких народжень було 22,6, у 2000 р. — 29,3, у 2010 р. — 33,1, у 2018 — 32,6 народжень двійнят на кожну 1000 народжень. Збільшення народжуваності близнюків переважно пов'язують із підвищенням використання допоміжних репродуктивних технологій [14].

За даними Державної служби статистики, в Україні у 2019 р. кількість багатоплідних пологів становила 4170, у т.ч. 4135 пологів з двійнятами, 35 з трійнятами (у 2018 р. загальна кількість багатоплідних пологів була 4545, у т.ч. 4497 — з двійнятами, 48 — з трійнятами); на 1000 пологів (включаючи мертвонароджених) припадало 13,6 багатоплідних пологів (або 27,1 новонароджених близнюків на 1000 народжених). Тринадцять років тому (у 2007 р.) кількість багатоплідних пологів у розрахунку на 1000 пологів була у 1,7 раза нижчою, ніж зараз, а от у 1996 р. відмічено найнижчу частоту — 6,3 багатоплідних пологів на 1000 пологів. Зауважимо, що в Україні у післявоєнні два десятиріччя максимальна частота багатоплідних родів була у 1953 р. і досягала 12,4 ‰ [12, с. 136]. У той період загальною тенденцією було зменшення багатоплідних пологів; утім, така тенденція тоді була характерною не тільки для України, а й для деяких інших країн Європи [12, с.137].

Статистичні матеріали Польщі також показують загальну тенденцію до певного зростання частоти багатоплідних пологів серед усіх пологів. Так, у 2006 р. на 1000 пологів (у тому числі живонароджених та мертвонароджених вагою до 500 г) 11,7 пологів були багатоплідними, а у 2018 р. цей показник становив 13,0 (відповідно частота народження близнюків — 23,0 і 25,8 на 1000 народжених). Варто зазначити, що частота народження близнюків у Польщі у другому десятиріччі нового тисячоліття стабілізувалася (рис.1).

Якщо ж розглянути більший проміжок часу, а таку можливість надає *Demographic Statistics Database, United Nations Statistics Division*, то певне збільшення частоти народження близнюків не залишає сумнівів. Так, у 1980 р. у Польщі з 1000 живонароджених 17,8 були близнюками, у кінці 1990-х рр. цей показник перетнув 20, а в останні роки він становить 26—27 близнюків у розрахунку на 1000 народжених живими. Однак рис. 1 демонструє й інший сценарій змін частоти багатоплідної народжуваності: у Чехії впродовж першого десятиріччя XXI ст. частота багатоплідних пологів переважно зростала, після досягнення у 2010 р. максимуму показник доволі різко почав знижуватись (у 2017 р. частота була у півтора раза меншою ніж у 2010 р.). Отож, у розглядуваних країнах, починаючи з 2010 р., розгортаються різні варіанти змін частоти пологів і народження близнюків: в Україні — поступове підвищення, у Польщі — певна стабілізація, в Чехії — зниження (рис. 1, табл. 1).

Структура за кількістю близнюків у багатоплідних пологах. Статистичні матеріали в Україні дають змогу відстежити багатоплідні пологи з двійнятами, трійнятами і більшим числом близнюків. Відразу ж зауважимо, що пологи із більшою ніж троє, кількістю близнюків у нашій країні трапляються зрідка, а в окремі роки не зафіксовано жодного такого випадку. У цілому за 2007—2019 рр. в Україні було всього 11 пологів із більшою ніж троє, кількістю близнюків. Пологи з трійнятами також не є поширеним

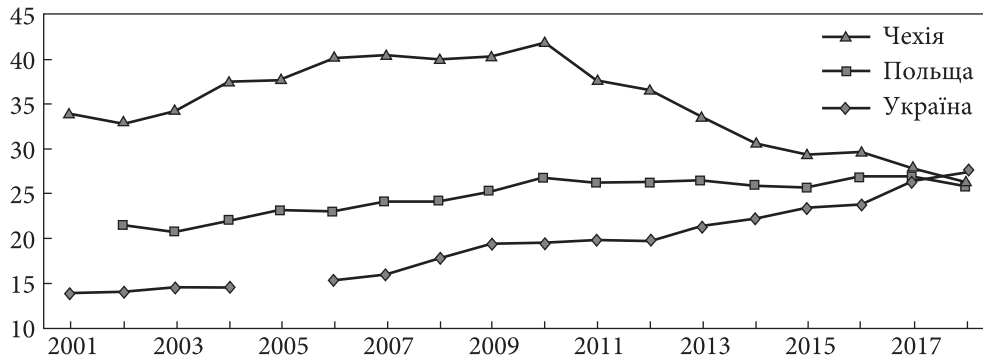

Рис. 1. Частота народження близнюків в Україні, Чехії, Польщі у 2001—2018 рр., на 1000 народжених

Джерело: розрахунки за даними Live births by plurality, Demographic Statistics Database, United Nations Statistics Division. URL: <http://data.un.org/Data.aspx?d=POP&f=tableCode%3A62>

Таблиця 1. Частота багатоплідних пологів в Україні, Польщі, Чехії у 2007, 2010, 2015 і 2017 рр.

Показники	2007	2010	2015	2017
<i>Україна</i>				
Багатоплідних пологів на 1000 пологів (включаючи мертвонароджених)	7,9	9,7	11,7	13,3
Близнюків на 1000 народжених (включаючи мертвонароджених)	15,7	19,3	23,3	26,3
<i>Польща</i>				
Багатоплідних пологів на 1000 пологів (включаючи мертвонароджених)	12,1	13,7	13,0	13,6
Близнюків на 1000 народжених (включаючи мертвонароджених)	24,2	27,1	25,6	26,8
<i>Чехія</i>				
Багатоплідних пологів на 1000 пологів (включаючи мертвонароджених)	20,6	21,4	14,9	14,1
Близнюків на 1000 народжених (включаючи мертвонароджених)	40,6	42,0	29,4	27,9

Джерело: розрахунки автора за даними: Live births by plurality, Demographic Statistics Database, United Nations Statistics Division. URL: <http://data.un.org/Data.aspx?d=POP&f=tableCode%3A62>, а також [15, 16].

явищем: їхня частка навіть у сукупності багатоплідних пологів становить менше 2 %. Незважаючи на певні підвищення такої частки у окремі роки, загальною тенденцією її динаміки є зменшення. Так, в Україні у 2010 р. частка пологів з трійнятами серед багатоплідних пологів досягла 1,7 %, у 2018 р. — 1,1 %, а у 2019 р. — лише 0,8 %; відповідно частота пологів з трій-

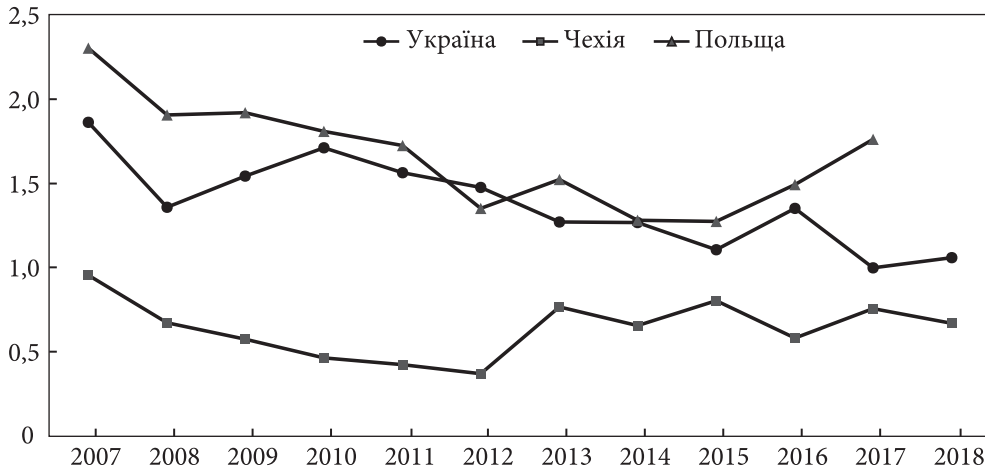

Рис. 2. Частка пологів з трійнятами і більшою кількістю близнят у багатоплідних пологах в Україні, Чехії, Польщі у 2007—2018 рр., %

Джерело: розрахунки за даними Державної служби статистики України, а також [15, 16].

нятами у 2010 р. становила 16,5 на 100 000 усіх пологів, а у 2019 р. — 11,4 (у 2018 р. — 14,4). У Чехії частка пологів з трійнями серед багатоплідних пологів є нижчою ніж в Україні (рис. 2). Кількість таких випадків принаймні в останні п'ять років у Чехії незначна — 10—13 випадків щороку.

Багатоплідну народжуваність також вивчають, використовуючи показник кількості пологів із однією дитиною, що припадає на один випадок багатоплідних пологів, або, окремо, на один випадок народження двійнят чи на один випадок народження трійнят. У 1895 р. французький біолог Д. Еллін вивів закономірність щодо народження близнюків, згідно з якою одна двійня народжується на 85 одноплідних пологів, одна трійня — на 85 пологів двійнят, одна четверня — на 85 трійнят і т. д. [17]. Проте в Україні у 2007 р. на одні пологи з двійнятами припадало 129 одноплідних пологів, у 2012 р. — 103, а у 2019 р. — 73 одноплідних пологів на один випадок народження двійнят. Найімовірніше, зазначена раніше закономірність характерна суто для природного розвитку народжуваності, а в умовах планування сім'ї стає неактуальною. Зниження показника спостерігалось у міських поселеннях (зокрема, у м. Київ) і у сільській місцевості України (рис. 3). Збільшення частоти багатоплідних пологів супроводжується зменшенням кількості одноплідних пологів на один випадок багатоплідних.

Щодо кількості пологів з трійнятами, які припадають на одні пологи з двійнятами, то через невеликі сукупності показник із року в рік може суттєво змінюватись, хоча загальною тенденцією є його підвищення. Так, у 2007 р. на один випадок народження трійнят припадало 54 випадки пологів з двійнятами, у 2012 р. — 68 випадків, у 2018 р. — 94, а у 2019 р. — 118.

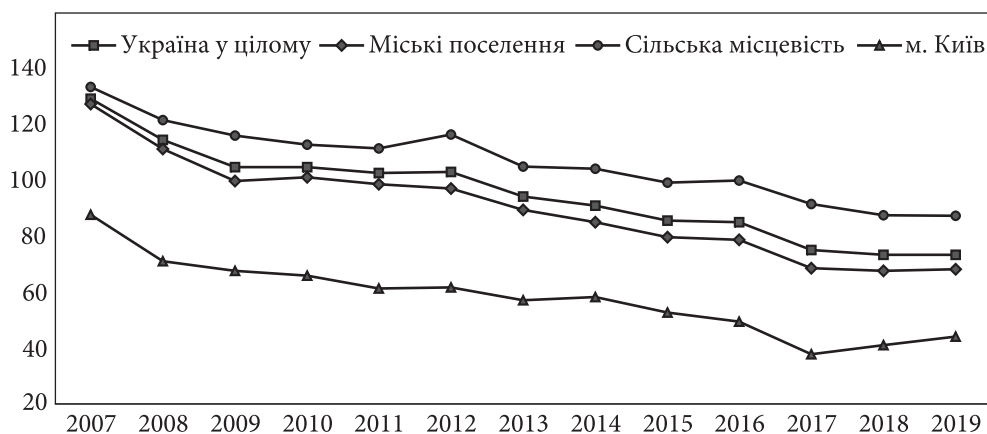

Рис. 3. Кількість одноплідних пологів у розрахунку на 1 пологи з двійнятами, Україна (міські поселення, сільська місцевість, м. Київ), 2007—2019 рр.

Джерело: розрахунки за даними Державної служби статистики України.

Вплив віку матері. У дослідженнях Г. Пісон (G. Pison) автор зауважує, що коли середній вік матері при народженні дитини збільшується, то й кількість випадків народження близнюків теж збільшується, оскільки у старших жінок більша ймовірність народити близнюків, ніж у молодших. Це зумовлено підвищенням з віком рівня фолікулостимулюючого гормону (ФСГ) у крові, унаслідок чого зростає частота множинних овуляцій. А от з наближенням менопаузи поширюється втрата функцій яєчників, смертність запліднених яєць та ембріонів, що протидіє збільшенню множинних овуляцій у найстаршому репродуктивному віці [18].

Про тісний зв'язок частоти багатоплідних родів із віком жінок та інтенсивністю їх генеративної діяльності повідомляв у своїй розвідці й В. П. Піскунов [12]. Півстоліття тому було помічено, що максимальна частота багатоплідних родів спостерігається у жінок у віці 35—39 років [12]. Згадуване вище дослідження, аналізуючи дані 29 європейських країн, показало, що багатоплідна народжуваність слабо корелює з часткою жінок, які народили дитину у віці 35 років і старше [5].

Статистичні матеріали з вільним до них доступом деяких європейських країн дають можливість з'ясувати, який з наведених висновків є достовірним на початку XXI століття. Демографічні щорічники Польщі та Чехії містять інформацію щодо кількості випадків багатоплідних пологів за віком матері: у Польщі за п'ятирічними віковими групами, у Чехії — навіть за однорічними групами. В Україні, на жаль, таких даних немає.

На рис. 4 разом із частотою народження близнюків показані коефіцієнти народження у жінок за п'ятирічними віковими групами у Польщі. Найвища інтенсивність народжуваності як у 2010 р., так й у 2018 р. там спостерігалась у 25—29-річних жінок, а от частота народження близнюків,

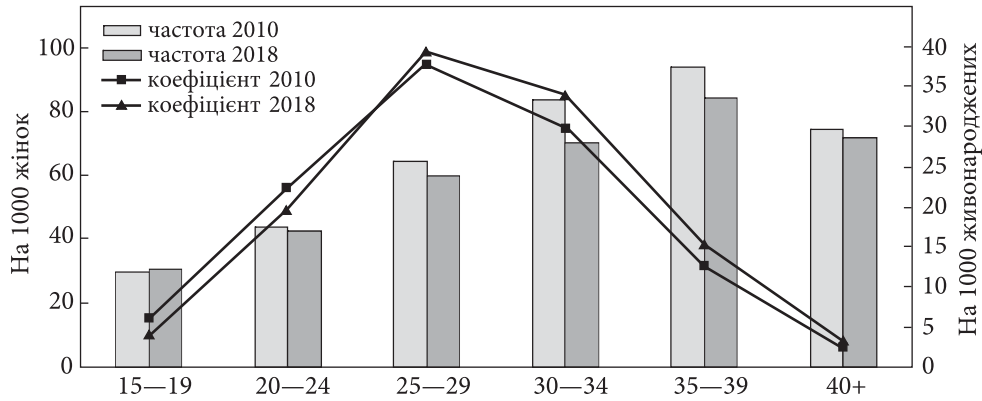

Рис. 4. Вікові коефіцієнти народжуваності (на 1000 жінок відповідного віку) і частота народження близнюків (на 1000 живонароджених) у Польщі у 2010 і 2018 рр.

Джерело: [15].

поступово зростаючи у молодому репродуктивному віці, досягала максимуму у 35—39-річних жінок. У жінок віком 40—44 роки вона знову знижувалась. Якщо окремо розглядати жінок найстаршого репродуктивного віку (45 і старші), то частота народжень близнюків була доволі мінливою, що пояснюється незначною кількістю таких випадків; тому доцільніше їх приєднати до кількості народжень близнюків у старшій віковій групі жінок 40—44 роки і аналізувати разом. Важливо зауважити, що порівняно з 2010 р. частота багатоплідних народжень у жінок у віці до 30 років змінилась неістотно, тоді як у 30—39-річних жінок зниження показника було відчутним. Одночасно відбулось підвищення дітородної активності у жінок цього віку.

У Чехії у 2010 р. частота народження близнюків була також найбільшою для жінок віком 35—39 років, а інтенсивність народжуваності — майже однаковою у жінок вікових груп 25—29 років і 30—34 роки. У 2018 р. порівняно з 2010 р. загальний рівень народжуваності у країні зріс на 14,4 %, що зумовлено активізацією дітородної діяльності в усіх (окрім наймолодшої репродуктивної групи) жінок, і найбільше у групі 30—34 роки, до яких перейшло лідерство ще у 2011 р., і жінок у віці 35—39 років. Разом із зміщенням кривої вікової народжуваності у бік жінок старших репродуктивних груп, змінився патерн частоти народження близнюків за віковими групами жінок: починаючи з 2014 р. найбільша частота народження близнюків характерна для жінок віком 40 і старших. Привертає увагу й той факт, що найбільше підвищення інтенсивності народжуваності, яке мало місце серед жінок віком 30—34 роки, відбулось разом із найбільшим зменшенням (майже вдвічі) частоти багатоплідної народжуваності саме у цій групі жінок (рис. 5).

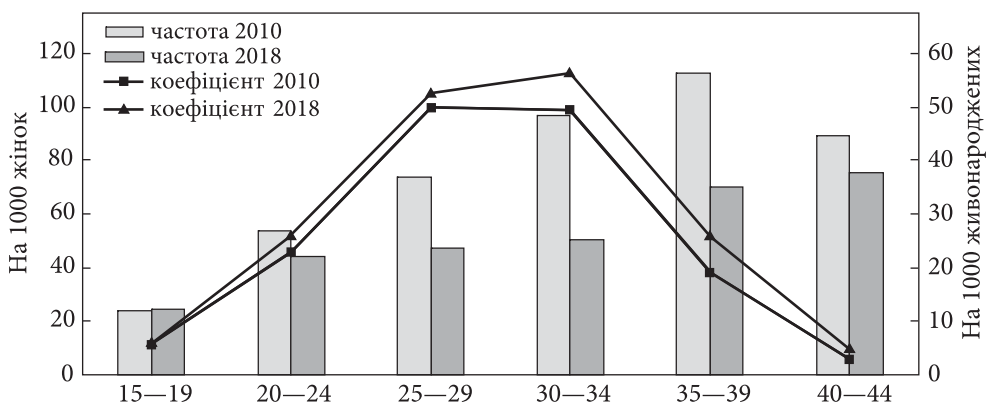

Рис. 5. Вікові коефіцієнти народжуваності (на 1000 жінок відповідного віку) і частота народження близнюків (на 1000 живонароджених) у Чехії у 2010 і 2018 рр.

Джерело: [16].

На прикладі Польщі і Чехії чітко видно, що підвищення інтенсивності народжуваності може не супроводжуватись збільшенням частоти багатоплідності.

Вплив допоміжних репродуктивних технологій на тенденції багатодітної народжуваності. Використання методів лікування безпліддя підвищило ймовірність багатоплідної народжуваності. У зв'язку з цим для наукового пізнання було б доречно у статистичній інформації відокремлювати випадки народження близнюків без використання будь-яких методів репродуктивних технологій та з їх застосуванням. ДЗ «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України» на підставі даних статистичних звітів медичних закладів МОЗ України та приватних установ публікує довідник про допоміжні репродуктивні технології в Україні, де показує, чим закінчуються клінічні вагітності при розпочатих лікувальних циклах за методами допоміжних репродуктивних технологій [19]. У довіднику зафіксовано «пологи одним живим плодом» і «пологи двома і більше живими плодами», що дає змогу відстежити динаміку багатоплідних народжень із використанням допоміжних репродуктивних технологій (рис. 6 і 7).

Попри кількість розпочатих лікувальних циклів, які закінчилися клінічною вагітністю і щорічним збільшенням кількості пологів, які закінчилися народженням двох або більше дітей у розрахунку на 100 розпочатих циклів, цей процес має тенденцію до зменшення. Також знижується частка багатоплідних пологів серед усіх пологів живими плодами із застосуванням репродуктивних технологій. Оскільки багатоплідна вагітність супроводжується багатьма ризиками, то ці зміни у цілому можна вважати позитивними і такими, що свідчать про певний прогрес у сфері допоміжних репродуктивних технологій.

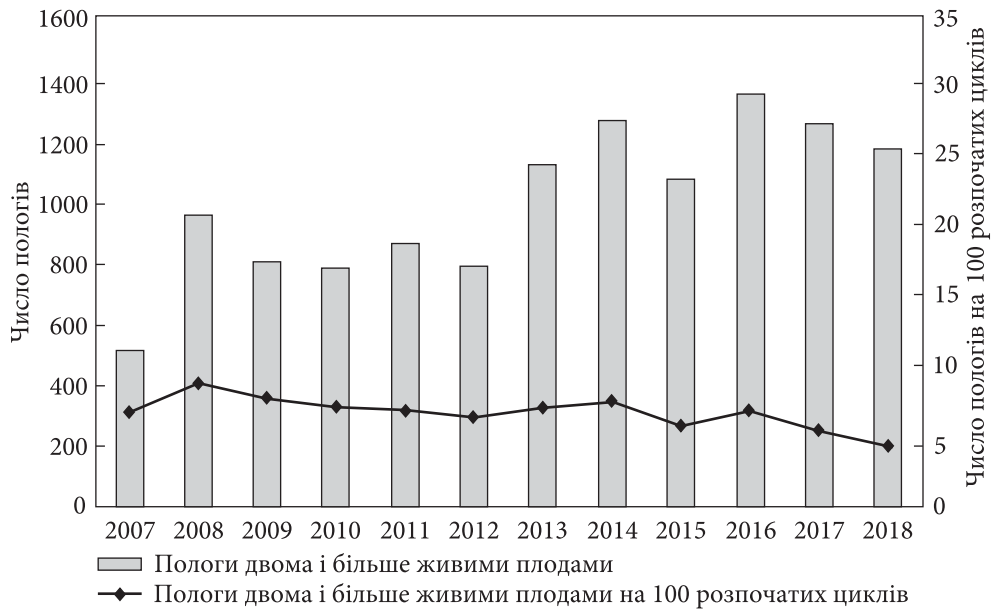

Рис. 6. Пологи двома і більше живими плодами, у випадках використання методів допоміжних репродуктивних технологій в Україні
Джерело: побудовано за даними [19].

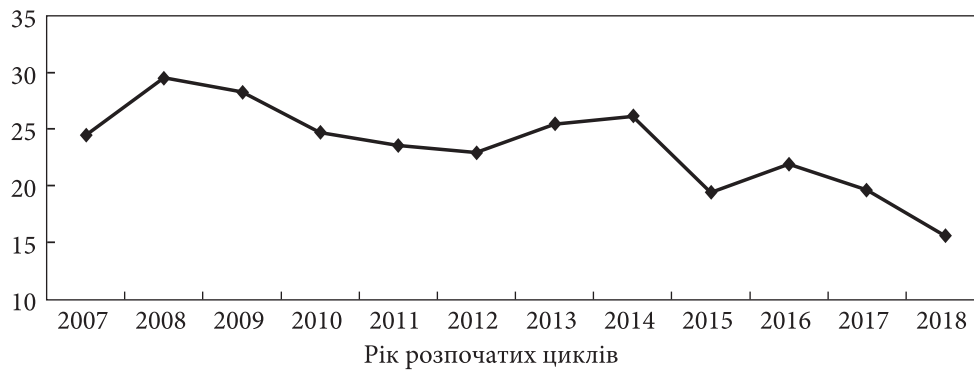

Рис. 7. Частка багатоплідних пологів серед усіх пологів живими плодами у випадках використання методів допоміжних репродуктивних технологій в Україні
Джерело: розраховано і побудовано за даними [19].

На жаль, інформація Центру медичної статистики відображає кінець клінічних вагітностей для року розпочатих лікувальних циклів, а Державна служба статистики показує кількість багатоплідних пологів за календарний рік, що ускладнює зіставлення даних цих джерел. Утім, якщо розглянути усі багатоплідні пологи, котрі мали місце в Україні упродовж останніх

десяти років, і ті пологи з застосуванням репродуктивних технологій з двома або більше живими плодами, за цей само період, то виявляється, що кожна п'ята багатоплідна вагітність стала можливою завдяки допоміжним репродуктивним технологіям. На сьогодні в Україні працює 50 клінік (5 — державних) з лікування безпліддя із застосуванням методик допоміжних репродуктивних технологій [20].

Існує думка, що вплив негативних соціально-економічних чинників, зокрема, кризових явищ у житті суспільства, пов'язаних з погіршенням благополуччя, зменшує кількість багатоплідних народжень [13]. Правомірність цього твердження і з'ясування інших чинників потребує проведення спеціальних вибіркового медико-соціологічних досліджень.

У популярній літературі також наявні статті, які стверджують: якщо у жінки вже є діти, то ближче до 40-літнього віку у неї зростають шанси народити двійнят або трійнят. На жаль, статистичні матеріали не дають змоги дослідити зв'язки черговості народження дитини, віку обох батьків на момент народження, кількість попередніх вагітностей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження феномену багатоплідності є важливою частиною вивчення факторів впливу на відтворення населення, особливо в умовах наднизького рівня народжуваності. В Україні частота багатоплідних пологів і народження близнюків у новому тисячолітті невпинно підвищувалась. Утім, обрані нами країни для порівняння тенденцій і поглиблення уявлень щодо демографічних характеристик багатоплідності показали, що вектори зміни частоти багатоплідних пологів можуть бути різними. Зокрема, в останнє десятиліття у Польщі мала місце певна стабілізація цього показника, а в Чехії — доволі стрімке його зниження.

Із метою поглиблення уявлень щодо феномену багатоплідності в Україні у статистичних спостереженнях необхідно розробити форми розподілу багатоплідних пологів за віком матері, черговістю народження; відокремлювати випадки народження близнюків без використання будь-яких методів репродуктивних технологій та з їх застосуванням. Також було б важливо запровадити і вести національний реєстр близнюків, насамперед з метою наукових досліджень впливу спадковості, середовища, певних подій на якість життя людини.

Важливо зауважити, що жінки з багатоплідною вагітністю — це особливий контингент, який потребує ретельного медичного і психологічного спостереження на усіх етапах вагітності навіть у відносно сприятливій періоді соціально-економічного розвитку і безпечної екологічної ситуації у країні. Під час епідемій (особливо таких масштабних, як COVID-19) медичний супровід цих вагітних потребує розробки спеціального алгоритму спостереження, переліку обов'язкових заходів для забезпечення і підтримки здоров'я жінки і її майбутньої дитини, своєчасних і безпечних пологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Harden K., Lynch S., Turkheimer E., Emery T. A. Behavior Genetic Investigation of Adolescent Motherhood and Offspring Mental Health Problems. *Journal of Abnormal Psychology*. 2007. Vol. 116 (4). P. 667—683 (pp. 667—669).
2. Grogger J., Bronars S. The socioeconomic consequences of teenage childbearing: findings from a natural experiment. *Family Planning Perspectives*. 1993. Vol. 25 (4). P. 156—161, 174.
3. Про затвердження Порядку надання медичної допомоги жінкам з багатоплідною вагітністю. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.04.2015 № 205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0501-15> (дата звернення: 05.03.2020).
4. Ткаченко А. В. Багатоплідна вагітність у сучасному акушерстві (огляд літератури). *Семейная медицина*. 2018. № 1 (75). С. 116—120.
5. Heino A., Gissler M., Hindori-Mohangoo A. D., Blondel B., Klungsøyr K., Verdenik I., et al. Variations in Multiple Birth Rates and Impact on Perinatal Outcomes in Europe (2016). *PLoS ONE* 11 (3): e0149252. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0149252>
6. Перенесення одного ембріона у програмі ЕКЗ. URL: <https://isida.ua/uk/article/perenosnogo-embriona-v-programme-eko/> (дата звернення: 05.08.2020).
7. Boomsma D. Twin registers in Europe: An overview. *Twin Research*. 1998. N 1 (1). P. 34—51. <https://doi.org/10.1375/twin.1.1.34>
8. Hur Y. M., Craig J. M. Twin registries worldwide: an important resource for scientific research. *Twin Res Hum Genet*. 2013. Vol. 16 (1). P. 1—12. <https://doi.org/10.1017/thg.2012.147>
9. The Swedish Twin Registry. URL: https://ki.se/sites/default/files/migrate/2018/08/21/strpresentation_2018_0.pdf (дата звернення: 15.07.2020).
10. Publications based on the Swedish Twin Registry. List of publications. URL: <https://ki.se/en/media/84204/download> (дата звернення: 14.08.2020).
11. Chereji E., Gatz M., Pedersen N. L., Prescott C. A. Reexamining the association between fertility and longevity: testing the disposable soma theory in a modern human sample of twins. *The Journals of Gerontology*. 2013. Vol. 68 (5). P. 499—509. <https://doi.org/10.1093/gerona/gls218>
12. Піскунов В. П. Багатоплідні роди на Україні. *Демографічні дослідження*. Вип. 1. Київ: Наук. думка, 1970. С. 136—146.
13. Егорова М. С., Пьянкова С. Д. Динамика близнецовой рождаемости в России (1959—2008). *Психологические исследования: электрон. науч. журн*. 2010. № 5 (13). URL: <http://psystudy.ru> (дата звернення: 11.03.2020).
14. Birth rate for twins in the United States from 1980 to 2018 (per 1,000 live births). URL: <https://www.statista.com/statistics/276017/us-twin-birth-rate/> (дата звернення: 02.08.2020).
15. Demographic Yearbook of Poland (2009—2018). *Statistics Poland*. Warszawa. URL: <https://stat.gov.pl>
16. CZSO, Demographic Yearbook of the Czech Republic (2009—2018). Czech Statistical Office. Prague. URL: <https://www.czso.cz>
17. Як часто народжуються близнюки? *Диференціальна психологія*. URL: http://diferencepsyc.blogspot.com/2017/03/blog-post_14.html (дата звернення: 16.11.2020).
18. Pison G., Couvert N. The Frequency of Twin Births in France. The Triple Influence of Biology, Medicine and Family Behaviour. *Population*. 2004. Vol. 59 (6). P. 765—794.
19. Інформаційно-статистичний довідник про допоміжні репродуктивні технології в Україні. ДЗ «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України». Київ, 2020. С. 24.
20. ДЗ «Прикарпатський центр репродукції людини». URL: <https://eco-if.com.ua/pro-klubniku> (дата звернення: 17.08.2020).

REFERENCES

1. Harden, K., Lynch, S., Turkheimer, E., & Emery, T. (2007). A Behavior Genetic Investigation of Adolescent Motherhood and Offspring Mental Health Problems. *Journal of Abnormal Psychology*, 116 (4), 667-683.
2. Grogger, J., & Bronars, S. (1993). The socioeconomic consequences of teenage childbearing: findings from a natural experiment. *Family Planning Perspectives*, 25 (4), 156-161, 174.
3. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 08.04.2015 № 205 "Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia medychnoi dopomohy zhinkam z bahatoplidnoiu vahitnistiu" [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 08.04.2015 № 205 "On approval of the Procedure for providing medical care to women with multiple pregnancies"] (2015, 08 April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0501-15> [in Ukrainian].
4. Tkachenko, A. V. (2018). Bahatoplidna vahitnist u suchasnomu akusherstvi (Ohliad literatury) [Multiple pregnancy in modern obstetrics (Literature review)]. *Simeina medytsyna - Family medicine*, 1(75), 116-120 [in Ukrainian].
5. Heino, A., Gissler, M., Hindori-Mohangoo, A. D., Blondel, B., Klungsøyr, K., & Verdenik, I., et al. (2016). Variations in Multiple Birth Rates and Impact on Perinatal Outcomes in Europe. *PLOS ONE*, 11 (3). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0149252>
6. Perenesennia odnogo embriona u prohrami EKZ [Transfer of one embryo in the IVF program] (2017). *isida.ua*. Retrieved from <https://isida.ua/article/perenos-odnogo-embriona-v-programme-eko> [in Ukrainian].
7. Boomsma, D. (1998). Twin registers in Europe: An overview. *Twin Research*, 1(1), 34-51. <https://doi.org/10.1375/twin.1.1.34>
8. Hur, Y. M., & Craig, J. M. (2013). Twin registries worldwide: an important resource for scientific research. *Twin Res Hum Genet*, 16 (1), 1-12. <https://doi.org/10.1017/thg.2012.147>
9. The Swedish Twin Registry (n.d.). *ki.se* Retrieved from https://ki.se/sites/default/files/migrate/2018/08/21/str-presentation_2018_0.pdf
10. Publications based on the Swedish Twin Registry. List of publications (n.d.). *ki.se* Retrieved from <https://ki.se/en/media/84204/download>
11. Chereji, E., Gatz, M., Pedersen, N. L., & Prescott, C. A. (2013). Reexamining the association between fertility and longevity: testing the disposable soma theory in a modern human sample of twins. *The Journals of Gerontology*, 68(5), 499-509. <https://doi.org/10.1093/gerona/gls218>
12. Piskunov, V. P. (1970). Bahatoplidni rody na Ukraini [Multiple births in Ukraine]. *Demografichni doslidzhennia - Demographic research*, 1, 136-146 [in Ukrainian].
13. Egorova, M. S., & Pyankova, S. D. (2010). Dinamika bliznetsovoy rozhdaemosti v Rossii (1959-2008) [The dynamics of twin fertility in Russia (1959-2008)]. *Psihologicheskie issledovaniya: elektron. nauch. zhurn. - Psychological research: electronic scientific journal*, 5(13). Retrieved from <http://psystudy.ru> [in Russian].
14. Birth rate for twins in the United States from 1980 to 2018 (per 1,000 live births) (2020). *www.statista.com*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/276017/us-twin-birth-rate/>
15. Demographic Yearbook of Poland. (2009-2018) (n.d.). *Statistics Poland*. Warszawa. Retrieved from <https://stat.gov.pl>
16. Demographic Yearbook of the Czech Republic (2009-2018) (n.d.). CZSO. Czech Statistical Office. Prague. Retrieved from <https://www.czso.cz>
17. How often are twins born? *Differential psychology*. Retrieved from http://diferencepsyc.blogspot.com/2017/03/blog-post_14.html
18. Pison, G., & Couvert, N. (2004). The Frequency of Twin Births in France. The Triple Influence of Biology, Medicine and Family Behaviour. *Population*, 59, 765-794.

19. *Informatsiino-statystychnyi dovidnyk pro dopomizhni reproduktyvni tekhnolohii v Ukraini [Information and statistical handbook on assisted reproductive technologies in Ukraine].* (2020). DZ "Tsentri medychnoi statystyky Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy". Kyiv [in Ukrainian].
20. Derzhavnyi zaklad "Prykarpatskyi tsentr reproduktsii liudyny" MOZ Ukrainy [State Institution "Carpathian Center for Human Reproduction" of the Ministry of Health of Ukraine] (n.d.). *eco-if.com.ua*. Retrieved from <https://eco-if.com.ua/pro-kliniku>
Стаття надійшла до редакції журналу 21.09.2020.

S. Yu. Aksyonova, PhD in Economics, Leading Scientific Worker
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
03032, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenko, 60
E-mail: Svitlana_Aksyonova@yahoo.com
ORCID 0000-0003-0516-9078
Scopus ID: 57190218275

MULTIPLE BIRTHS IN UKRAINE: DEMOGRAPHIC ASPECTS

The phenomenon of multiple deliveries primarily attracts the attention of physicians, who are mostly focused on the study of its physiological aspects and consequences. However, it is important to know the demographic characteristics of this phenomenon to understand development trends and patterns. The study of the features of the twins biography creates a unique opportunity to determine the causes and effects of human behaviour, the possibility of adaptation, development, to identify the role of the genetic factors, environment, events in human life and more. The national registers of twins are maintained in many developed countries. Unfortunately, Ukraine does not have complete statistical information about the number of twins, the age of the mother at their birth, the order of their birth, the sex and age structure of twins, triplets and quadruplets living in our country, so in our country a systematic analysis of multiple births is not carried out. The aim of this paper is to investigate the demographic characteristics of the phenomenon of multiple births. The study was conducted using methods of comparison, analysis, generalization, graphical method and based on statistical information of demographic yearbooks of the Czech Republic and Poland, which published quite detailed information on the births of multiple deliveries by sex and age of mother, and data from the State Statistics Service of Ukraine on the number of births with twins, triplets and more twins in different types of settlements. Such studies have not been conducted in our country for the last 50 years. In Ukraine, the frequency of multiple births and births of twins has increased in the new millennium; in 2019 there were 13.6 multiple deliveries per 1,000 deliveries, or 27.1 newborn twins per 1,000 births (in 2001 respectively 6.9 and 13.8). However, in different countries the trends of the frequency of multiple births may differ significantly, in particular, in the last decade in Poland index of frequency has stabilized, but in the Czech Republic it has declined quite rapidly. The example of these countries has shown that increased fertility is not necessarily accompanied by increase in the frequency of multiple births, and the highest frequency is not always characteristic of women aged 35-39 years as early research has shown. In Ukraine, the share of multiple births among all live births with the use of reproductive technologies is declining. In order to study the phenomenon of multiple births, it would be advantageous in Ukraine to introduce in statistical observations the forms of distribution of multiple births by maternal age, order of birth, to identify cases of twin births using reproductive technologies.

Keywords: fertility, twins, triplets, multiple deliveries, demographic study.